

การพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย DEVELOPMENT OF MODEL LEADER IN THAI SOCIETY

ชญาดา เข้มเพชร* พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ** บุษกร วัฒนบุตร***

Chayada Kempetch, Phramahaboonlert Inthapaño, Busakorn Watthanabut

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมโลกโดยใช้ทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นทฤษฎีหลักในการอ้างอิง 2) เพื่อค้นหาคำประกอบคุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย และ 3) เพื่อเสนอตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทย การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เลือกแบบเจาะจงจากการสื่อผ่านภาพยนตร์ คือประธานาธิบดีเนลสัน แมนเดลา จากภาพยนตร์เรื่อง Inivictus และนางออง ซาน ซูจี จากภาพยนตร์ เรื่อง The Lady และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ผู้นำของสังคมไทยตามประเภทและการแสดงบทบาท จำนวน 25 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท การวิเคราะห์แบบอุปนัย และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ตรวจสอบและยืนยันองค์ความรู้ด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณลักษณะของผู้นำต้นแบบในสังคมโลก เป็นไปตามคุณลักษณะของผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ได้แก่ วิสัยทัศน์ การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น และการสร้างความหวังความศรัทธาให้กับผู้ตาม ในการเป็นผู้นำที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้กับสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ และการเป็นผู้นำการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

2. ผู้นำต้นแบบในสังคมไทย มีคุณลักษณะสำคัญ 10 ประการ 62 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การยึดหลักความพอเพียงในการดำรงชีวิต การเสียสละ การยึดหลักความถูกต้องดีงาม การสื่อสารอย่างกล้าหาญมิตร การเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน การเป็นแบบอย่างที่ดี การมีวิสัยทัศน์ และการสร้างความหวังความศรัทธาให้กับผู้ตาม แนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ได้แก่ การพัฒนาด้วยหลักจักร 4 หรือหลักธรรม 4 ประการที่นำบุคคลหรือนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองดุจลือนารอบไปสู่ที่หมายใน

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

การสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ได้แก่ 1) ปฏิรูปเทวาระ การให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง การอบรม บ่มเพาะตั้งแต่วัยเยาว์และการสร้างที่ที่เป็นคุณ 2) สัมปยุตตธรรม การคบหาคนดี การสร้างหรือการนับถือบุคคลต้นแบบหรือบุคคลผู้สร้างแรงบันดาลใจ 3) อัตตสัมมาปณิธิ การตั้งอยู่ในสุจริต 3 คือ กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต และ 4) ปุพเพกตปุญญตา การมีความสุขจากผลของความดีหรือการกระทำที่ดีที่ชอบ ผู้ที่ทำความดีในอดีตย่อมได้รับความสุขในปัจจุบัน

3. ตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ประกอบด้วย คุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาตามสมการ (2S) + (3I) + (2A) + M + (SPIRIT)] + C4 = SSLM หมายถึงผู้นำจิตวิญญาณแห่งสยามหรือ SIAM-Spiritual Leader Model อธิบายได้ว่า 2S คือการยึดหลักความพอเพียงในการดำรงชีวิต (Self-Sufficiency) และการเสียสละ (Sacrifice); 3I คือการยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) การสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร (Integrated kalyanamitra Communication) และการเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology); 2A คือการมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love) และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Achievement); M คือการเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) และSPIRIT คือการมีวิสัยทัศน์ (Vision) และการสร้างความหวังความศรัทธาให้กับผู้ตาม (Hope/Faith) ตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทย หรือ SIAM-Spiritual Leader Model แสดงให้เห็นคุณลักษณะของผู้นำต้นแบบในสังคมไทยที่ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำเชิงจิตวิญญาณและความเป็นต้นแบบที่นำสังคมไทยไปสู่ความมั่นคงถาวร บนพื้นฐานของหลักจักร 4 ที่เป็นแนวทางการพัฒนา

คำสำคัญ: ผู้นำต้นแบบ, สังคมไทย

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1. study qualities of Model Leader in World Society using Spiritual Leadership Theory 2. search qualities and development of Model Leader in Thai Society and 3. develop a model of development of Model Leader in Thai Society.

This research was utilized the qualitative research which was conducted wellknown Spiritual Leader; Nelson Mandela through film "Invictus" and Aung San Suu Kyi through film "The Lady" and using an In-depth Interview Semi-Structure of 25 key informants selected by purposive Selection from 3 groups of leader in Thai Society: (1) Positional or Formal Leader (2) Reputational or Dominal Leader and (3) Leader by role in society. Confirmed data by using a focus group discussion of 12 Experties selected by purposive sampling. The data were analyzed by using context content analysis, inductive analysis and comparison.

The research findings were as follows:

1. Model Leaders in World Society, were those who had qualities of Spiritual Leader include Vision; Altruistic Love and Hope/Faith.

2. Model Leader in Thai Society were those who had a spiritual and prototype base comprised of 10 qualities and 62 competencies. The qualities included Self-Sufficiency; Sacrifice; Integrity; Integrated kalyanamitra Communication; Information Technology; Altruistic Love; Achievement; Modeling; Vision and Hope/Faith.

3. Model Leader in Thai Society developed by Chakka 4 or virtues of Great Assistance as The wheeling Thai Society to be a Four sublime states of mind society (Kindness: Compassion: Sympathetic Joy: Equanimity). Chakka 4 comprised of: 1) living in a suitable region; good or favorable environment 2) Association with good people 3) Setting oneself in the right course; aspiring and directing oneself in the right way and 4) Having formerly done meritorious deeds; to have prepared oneself with good background. All was represented by “SIAM-Spiritual Leader Model”.

Keywords: Leader Model, Thai Society

1. บทนำ

การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างน้อยต้องประกอบด้วยผู้ที่เป็นผู้นำ (Leader) และผู้ที่เป็นผู้ตาม (Follower) ไม่ว่าจะโดยสถานภาพหรือโดยบทบาท ผู้นำเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายหรือได้รับการยอมรับนับถือให้เป็นหัวหน้า ผู้ตัดสินใจหรือผู้บริหาร (Ralph M. Stogdill, 1974 : 110-115) เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจตลอดจนสนับสนุนให้คนทำงานได้ดีขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ไปสู่จุดหมายที่พึงปรารถนา เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมาย ความสำคัญของผู้นำมีมาตั้งแต่สมัยโบราณโดยจะเน้นที่การทหารและการปกครอง ตามที่ปรากฏให้เห็นในตำราที่เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก อาทิ ตำราพิชัยสงครามซุนวู (Art of War by Sun Tzu) คัมภีร์อรรถศาสตร์ (Kautilya Arthashastra) บันทึกสงครามกอล (Commentaries on the Gallic War by Julius Caesar) และหนังสือ The Prince (Niccolo Machiavelli) ล้วนแล้วแต่เน้นเรื่องการปกครองและการใช้หลักจิตวิทยาโน้มน้าวให้คนจำนวนมากเห็นคล้อยและปฏิบัติตามซึ่งเป็นหลักการสำคัญของผู้นำ (Saksinee Emasiri, 2014: 32-33)

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีลักษณะโครงสร้างแบบหลวม เป็นปัจเจก (Individual) มีความยืดหยุ่น (Flexibility) ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงได้ดีและเทิดทูนนับถือสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้นำในสังคมไทยมีความยึดโยงกับคตินิยมศาสนาฮินดู คุณลักษณะของธรรมราชา และแนวคิดแบบพ่อปกครองลูก (Krairoek Silakom, 2014: 125-144) แต่ปัจจุบันสังคมไทยเสมือนอยู่ในภาวะ

เจ็บป่วยจากปัญหาที่สะสมนานับการไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่สมดุลของโครงสร้างจากการพัฒนาสังคม ภาวะความเป็นสังคมเมือง ผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ และปัญหาที่ตกร้างจากปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (Saksinee Emasiri, 2014: 28)

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของสังคมไทยและสภาพปัญหาสังคมตามที่กล่าว จะเห็นได้ว่าผู้นำมีความสำคัญอย่างมากในการแก้ไขปัญหในสังคมไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผู้นำที่มีคุณลักษณะพิเศษแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ตามที่สังคมไทยต้องการ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาให้สามารถเป็นต้นแบบสร้างผู้นำในหลายมิติของสังคมไทยให้สามารถทำงานเป็นกลุ่มและร่วมกันเป็นเครือข่ายขับเคลื่อนพัฒนาประเทศไทยได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร (Office of the Education Council, 2009: 11-12)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมโลก โดยใช้ทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leader Theory) เป็นทฤษฎีหลักในการอ้างอิง

2.2 เพื่อค้นหาองค์ประกอบคุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย

2.3 เพื่อเสนอตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาคุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมโลกจากที่สื่อผ่านภาพยนตร์ โดยใช้ทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leader Theory) เป็นทฤษฎีหลักในการอ้างอิง จากภาพยนตร์ที่สร้างจากเรื่องจริงของผู้นำต้นแบบในสังคมโลกที่ผู้วิจัยเลือกมาอย่างเจาะจง (Purposive Selection) คือประธานาธิบดีเนลสัน แมนเดลา จากภาพยนตร์เรื่อง Invictus และนางออง ซาน ซูจี จากภาพยนตร์เรื่อง The Lady และค้นหาองค์ประกอบคุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เป็นผู้นำในสังคมไทยที่คัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 25 รูป/คน

4. ผลการวิจัย

4.1 ผู้นำต้นแบบในสังคมโลกที่มีคุณลักษณะตามกรอบทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณสามารถสร้างความหวัง ความศรัทธาให้กับผู้ตาม ตลอดจนสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายตามวิสัยทัศน์ที่วางไว้ร่วมกันได้ การที่ผู้นำเชิงจิตวิญญาณสามารถนำพาคนในองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้นั้นตัวผู้นำจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่สามารถทำให้ผู้ตามยอมรับและเชื่อมั่นศรัทธา ผู้นำที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษาแล้วแล้วแต่อยู่ในบริบทของสังคมที่มีความแตกแยกรุนแรงเป็นระยะเวลานาน ไม่ว่า

จะเป็นการแตกต่างด้านเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ สีผิวหรืออุดมการณ์ทางการเมือง ผลงานของผู้นำทั้งสองเป็นที่ประจักษ์ในระดับโลกจนได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ นำมาซึ่งความปรองดองสมานฉันท์ในสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ และการนำพาประชาธิปไตยกลับสู่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

ภาพที่ 1 แสดงนัยของความปรองดองสมานฉันท์ในสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ (Invictus นาทีที่ 2: 04: 30)

ภาพที่ 2 แสดงการมาให้กำลังใจนางอง ซาน ซูจี (The Lady นาทีที่ 2: 04: 28-2: 06: 03)

4.2 ผู้นำต้นแบบในสังคมไทยมีคุณลักษณะที่เป็นไปตามคุณลักษณะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Qualities of Spiritual Leaders) คุณลักษณะตามแนวคิดความเป็นต้นแบบในสังคมไทย คุณลักษณะอื่นที่ค้นพบเพิ่มเติมจากผลของการสัมภาษณ์ และความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยได้นำหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 บูรณาการกับคุณลักษณะด้านการสื่อสาร เกิดเป็นการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์หรือการสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร (Integrated kalyanamitra Communication) สรุปเป็นคุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 10 ประการ 62 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

คุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมไทย

1. การมีวิสัยทัศน์ (Vision) ได้แก่ 1) การวิเคราะห์เป้าหมายและวิธีการมุ่งไปให้ถึง 2) การสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ 3) การสะท้อนถึงความมุ่งมั่น 4) การสร้างมาตรฐานแห่งความเป็นเลิศ 5) การมีสายตาวไกล 6) การมีความตั้งใจแน่วแน่เพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย 7) การวางแผนและรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง 8) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามพลวัตของสังคม และ 9) การใช้วิถีธรรมนำวิสัยทัศน์

2. การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love) ได้แก่ 1) การให้อภัย (Forgiveness) 2) ความเมตตา (Kindness) 3) ความเห็นอกเห็นใจหรือความกรุณา (Empathy/Compassion) 4) ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) 5) การอดทนอดกลั้น (Patience) 6) ความกล้าหาญเชิงจริยธรรม (Courage) 7) ความน่าเชื่อถือน่าวางใจ (Trust/Loyalty) และ 8) ความนอบน้อม (Humility)

3. การยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) ได้แก่ 1) การปฏิบัติตามหลักศีลห้า 2) การยึดหลักพรหมวิหารธรรม 3) การกระทำตามความสำนึกในความถูกต้อง และ 4) การยึดหลักความสามัคคี (Unity)

4. การสร้างความหวังความศรัทธา (Hope/Faith) ได้แก่ 1) ความอดทน (Endurance) 2) ความมุ่งมั่น (Perseverance) 3) การทำในสิ่งที่ต้องทำ (Do what it takes) 4) ความยืดหยุ่น (Stretch goals) และ 5) การบรรลุเป้าหมาย (Expectation of reward/victory)

5. การเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) ได้แก่ 1) การพัฒนาตนให้เป็นคนดี 2) การมีจุดยืนที่แน่วแน่และมั่นคงในการทำความดี 3) การไม่หวังผลประโยชน์เพื่อตัวเอง 4) การไม่โอ้อวด 5) การทำงานแบบเห็นแก่ตัว ไม่ทำงานเอาหน้า และ 6) การมีวินัย (Discipline)

6. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Achievement) ได้แก่ 1) ความรัก/ความภูมิใจในการทำงาน (Self Esteem) 2) การมีความรู้ความเข้าใจในงานที่ได้รับผิดชอบ (Insightful) 3) การทำหน้าที่ให้ดีที่สุด (Sense of Duty) 4) การให้ความสำคัญกับผู้ตาม (Follower) 5) การมอบหมายงาน (Delegation) 6) การทำงานเป็นทีม (Team Work) 7) การตัดสินใจ (Decision Making) 8) การมีส่วนร่วม (Participation) 9) ความโปร่งใส (Transparency) 10) ความรับผิดชอบในงานที่ทำ (Responsibility) และ 11) ความรับผิดชอบต่อผลของงาน (Accountability)

7. การสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร (Intigrated kalyanamitra Communication) ได้แก่ 1) การสื่อสารด้วยความเมตตากรุณา 2) การสื่อสารอย่างสมฐานะน่าเคารพ 3) การสื่อสารอย่างสมภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิปัญญา 4) การพูดอย่างแจ่มแจ้ง จูงใจ เข้าใจ และรวดเร็ว 5) การฟังอย่างเข้าใจ อดทน ยอมรับความเห็นต่าง 6) การอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจได้ง่าย และ 7) การไม่แนะนำเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์

8. การเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) ได้แก่ 1) การรู้ทันกระแสโลกและเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน และ 2) การเข้าใจและสามารถสื่อสารในรูปแบบที่เข้าถึงได้ทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่

9. การยึดหลักความพอเพียงในการดำรงชีวิต (Self-Sufficiency) ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และ 4) การยึดหลัก 4 รู้ (รู้รัก รู้งาน รู้คน รู้ตน และรู้โลก) 5) การยึดหลัก 3 รัก (รักคนรักองค์การ รักทรัพยากร และรักอารยธรรม) และ 6) การยึดหลัก 2 สามัคคี (สามัคคีภายในและสามัคคีภายนอก)

10. การเสียสละ (Sacrifice) ได้แก่ 1) การเสียสละร่างกาย 2) การเสียสละทุนทรัพย์ 3) การเสียสละสติปัญญา และ 4) การเสียสละเวลา

แนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย

มุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตวิญญาณหรือระดับจิตสำนึกความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง การอบรม บ่มเพาะ ตั้งแต่วัยเยาว์ ด้วยการนำหลักธรรม ชื่อ “จักร 4” หรือหลักธรรม 4 ประการที่นำบุคคลไปสู่ความเจริญหรือธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองดุจล้อนำรถไปสู่ที่หมาย มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ดังนี้

1. ปฏิรูปเทสวาสะ การให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง การอบรม บ่มเพาะ ตั้งแต่วัยเยาว์ เน้นการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว โรงเรียน สถานศึกษาและการสร้างที่ที่เป็นคุณ เป็นบำลลอมที่ดี การสร้างให้สังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมพรหมวิหาร

2. **สัปปุริสอุปนิสัย** การคบหาคนดี การคบสัตบุรุษ การสร้างหรือการน้อมถือบุคคลต้นแบบหรือบุคคลผู้สร้างแรงบันดาลใจ

3. **อิตตัมมาปณิธิ** การตั้งอยู่ในสุจริต 3 คือ กายสุจริต ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติดิฉินในกาม วชิสุจริต ได้แก่ การไม่พูดเท็จ การไม่พูดส่อเสียด การไม่พูดคำหยาบ การไม่พูดเพ้อเจ้อ และมโนสุจริต ได้แก่ การไม่อยากได้ของผู้อื่น การไม่คิดพยาบาท หรือการพัฒนาตนเองทั้งกาย วาจา ใจ ให้สุจริต ให้ชอบในสิ่งที่คิด กิจที่ทำ คำที่พูด

4. **บุพเพกตปุญญตา** การมีความสุขจากผลของความดีหรือการกระทำที่ดีที่ชอบ ผู้ที่ทำความดีในอดีตย่อมได้รับความสุขในปัจจุบัน

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยคือ ตัวแบบการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทยเรียกว่า “ผู้นำจิตวิญญาณแห่งสยาม (SIAM-Spiritual Leader Model)” แสดงให้เห็นคุณลักษณะของผู้นำต้นแบบในสังคมไทยที่สอดคล้องกับแนวทางพระพุทธศาสนาก่อรูปเป็นเสาหลัก 5 ต้น ในวิหารที่นำหลักพรหมวิหาร 4 มาเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกความหมายของสังคมไทย เสาแต่ละต้นหมายถึงคุณลักษณะของผู้นำต้นแบบในสังคมไทยในการค้ำยันตัววิหารอันหมายถึงสังคมไทยให้มีความมั่นคง เสาที่ 1 คือการยึดหลักความพอเพียงในการดำรงชีวิต (Self-Sufficiency) และการเสียสละ (Sacrifice) เสาที่ 2 คือการยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) การสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร (Intigrated kalyanamitra Communication) และการเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) เสาที่ 3 คือการมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love) และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Achievement) เสาที่ 4 คือการเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) และเสาที่ 5 คือการเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (SPIRIT) การมีวิสัยทัศน์ (Vision) และการสร้างความหวัง ความศรัทธา (Hope/Faith) ดังรูปต่อไปนี้

ผู้นำจิตวิญญาณแห่งสยาม (SIAM-Spiritual Leader Model)

5. อภิปรายผล

การใช้ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นทฤษฎีอ้างอิงในงานวิจัยนี้เป็นไปตามภาวะผู้นำแนวใหม่ที่ให้ความสำคัญกับผู้ตาม การมีคุณลักษณะที่ทำให้ผู้ตามให้ความเคารพนับถือ ความเชื่อมั่น ความร่วมมือและความจงรักภักดี ตลอดจนการให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์ สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง สันติวิถีเริ่มต้นที่ชุมชน: กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติสุขภาคเหนือของประเทศไทยที่พบว่า การที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทต่อวิถีการดำรงชีวิตและช่วยเชื่อมประสานให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดจากผู้นำชุมชนที่มีคุณสมบัติของผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่ “พูดแล้วคนเชื่อ สั่งแล้วคนทำตาม” ในการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการรักษาความสมดุล อาทิ “แก่เหมือง” ในภูมิปัญญาสลาเก๋ยม “แก่ฝ่าย” ในภูมิปัญญาไขประตูดอยสู่ฝ่ายห้าร้อย และภูมิปัญญาเลี้ยงผีขุนน้ำ (Phramahaboonlert Inthapaño, 2016: 8-11)

ส่วนการนำแนวคิดความเป็นต้นแบบในสังคมไทยมาเป็นแนวคิดที่สำคัญนั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยที่พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวมีผลกระทบต่อเยาวชนโดยตรง เช่น ลักษณะการเลี้ยงลูกทำให้เยาวชนมีอุปนิสัยตามการเลี้ยงดู ลักษณะของพ่อแม่ทำให้เยาวชนไม่เชื่อคำสอนเพราะพ่อแม่ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี อาชีพของพ่อแม่ทำให้เยาวชนเจริญรอยตามและยึดสิ่งไม่ดีที่พ่อแม่ทำเป็นอาชีพของตนต่อไป การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนต้องมีพี่เลี้ยงซึ่งหมายถึงพ่อแม่ ครู เพื่อนและผู้ใหญ่รอบข้างด้วยการทำดีให้ดู เยาวชนจะเกิดการเรียนรู้ (Virachai Ananthan, 2013) และสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรสาธารณประโยชน์ด้านสังคมสงเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและสตรี ที่พบว่า การนำระบบพี่เลี้ยงที่มีพฤติกรรม บทบาท และลักษณะการกระทำที่เป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดี พนักงานใหม่ จะเกิดการรับรู้และจะลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี นั้น (Kornpat Charukamnardkanok, 2011) การเรียนรู้จากต้นแบบนี้เป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม (Social Learning Theory) โดยอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ซึ่งมองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เริ่มต้นจากภายใน และเชื่อว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตตัวแบบหรือต้นแบบ

คุณลักษณะของผู้นำต้นแบบในสังคมไทยที่ค้นพบจากผลการวิจัย มีความสอดคล้องกับงานวิจัยหลายงาน อาทิ งานวิจัยเรื่องโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์และการสื่อสาร (Nikanchala Lonlua, 2011) งานวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ให้ความสำคัญหลักธรรมทางพุทธศาสนา และพบว่าผู้นำมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถ ความรอบรู้ในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการสื่อสาร มีความยุติธรรม มีคุณธรรมจริยธรรม มีเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ จริใจ มีความสามารถในการประสานงาน รู้จักการให้อภัย ไม่หนีปัญหาและยึดหลักอริยสัจ 4 (Apisada Srikhrudong, 2014) ส่วนความสำคัญของการเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่พบว่าผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ระดับต้นแบบเป็นระดับสมรรถนะสูง

ที่สุดและกลุ่มประชากรให้ความสำคัญเป็นอย่างมากอันเป็นการแสดงความสำคัญของการเป็นต้นแบบได้เป็นอย่างดี (Sueb Wong Kalawong, 2014)

งานวิจัยอื่นๆ ที่สนับสนุนแนวคิดเรื่องการมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love) การยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) การสร้างความหวัง/ความศรัทธา (Hope/Faith) มีหลายงานวิจัยเช่นกันทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ อาทิ งานวิจัยเรื่องสมรรถนะของการเป็นผู้นำการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือSustainability Leader Competencies: A Grounded Theory Study ที่พบว่าสมรรถนะของการเป็นผู้นำการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ การเป็นผู้นำที่มีการคิดอย่างเป็นระบบและมีโครงสร้างทางจิตวิทยาเชิงบวก ได้แก่ ความหวัง (Hope) ความกล้าหาญ (Courage) และการยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) (Schwalb, Pamela G., 2011) และงานวิจัยเรื่องโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่พบว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีความสำคัญที่สุดคือความซื่อสัตย์ (Suthasinee Manyat, 2011)

สำหรับแนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทยด้วยหลักจักร 4 นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองดุจลือนารถไปสู่ที่หมายนั้นจะให้ความสำคัญกับ **“ปฏิรูปเทวาสะ”** ในฐานแห่งการพัฒนาการปลูกฝังในทุกมิติ เริ่มจากพ่อแม่และคนในครอบครัว จนถึงสถาบันการศึกษาทุกระดับ สอดคล้องกับผลการศึกษการพัฒนาจิตสาธารณะซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ที่สามารถพัฒนาและเรียนรู้จากการสังเกตต้นแบบ เกิดการจดจำและเลียนแบบพฤติกรรม (Panapong Ngammak, 2013) และสอดคล้องกับรายงานวิจัยเรื่องวิกฤติการณ์ของผู้นำไทย: ปัญหาและทางออก ที่เสนอว่าแนวทางแก้ปัญหาวิกฤติของสังคมไทยในระยะยาวให้มีความเข้มแข็งสามารถปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ด้วยการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน (Wanchai Suktam, 2013) อันเป็นความหมายเดียวกับ **“สัปปริสุปสสยะ”** ในการคบหาสมาคมกับสัตบุรุษผู้ทรงคุณธรรม 7 ประการ

ส่วนจักร 3 **“อัตตสัมมาปณิธิ”** หรือการตั้งตนไวชอบ เป็นการขยายความจากจักร 1 และจักร 2 นอกจากการคบหากับสัตบุรุษแล้ว บุคคลยังต้องประพฤติปฏิบัติด้วยการตั้งอยู่ในสุจริต 3 คือ กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต หลักพุทธธรรมในข้อนี้แท้ที่จริงคือหลักอริยมรรคหรือมรรคมีองค์ 8 นั่นเอง การใช้หลักอริยมรรคหรือมรรคมีองค์ 8 ในการพัฒนามนุษย์นั้นสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาที่พบว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมด้วยการประยุกต์หลักอริยมรรคในการพัฒนาผู้นำ (Rungroj Siriphan, 2014) ส่วนจักร 4 **“บุพเพกตปุณญตา”** หรือความเป็นผู้มีคุณความดีที่ได้ทำไว้ก่อนหรือการได้ทำบุญไว้ในปางก่อนที่จะสนับสนุนให้ดำรงชีวิตอยู่ในทางที่ชอบและส่งผลเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ได้รับผลสำเร็จนั้น อาจเปรียบได้ว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรมนั่นเอง (Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto), 2012)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านองค์ความรู้: ควรมีการถอดบทเรียนการนำตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทยไปปฏิบัติ เพื่อให้มีการถอดรหัส รวมทั้งการเผยแพร่องค์ความรู้หรือประสบการณ์ของผู้นำต้นแบบแต่ละท่าน มาเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับผู้คนในสังคมไทยนำไปปรับใช้และปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตของตนเอง

2) ด้านเครือข่าย: ผู้มีอำนาจควรส่งเสริมให้เกิดมีการสร้างเครือข่าย “ผู้นำต้นแบบในสังคมไทย” ในหลายมิติทางสังคมให้สามารถทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร

3) ด้านการบริหารจัดการ: ควรมีการจัดทำเป็นโครงการการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทยให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในประเทศไทยและมีการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง

4) ด้านการสร้างจิตสำนึก: ควรส่งเสริม ปลูกฝังเด็กและเยาวชน ให้เข้าใจและเห็นคุณค่าในการพัฒนาตนให้มีคุณลักษณะตามตัวแบบ

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) เผยแพร่องค์ความรู้ แนวทางปฏิบัติ หรือประสบการณ์ของผู้นำต้นแบบแต่ละท่าน ผ่านสื่อที่มีประสิทธิภาพ เช่น โทรทัศน์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ ให้ผู้คนในสังคมไทยเห็นคุณค่าของการทำความดี สามารถนำไปปรับใช้และปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละคน

2) ส่งเสริมค่านิยมที่ดีตามแบบฉบับผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาหรือสถานที่ราชการหรือหน่วยงานภาคเอกชนทุกระดับเพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายในทุกมิติทางสังคม

3) นำโครงการการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทยมาพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนในสถานศึกษา เน้นการเรียนรู้ทำความเข้าใจในรากวัฒนธรรมของไทย ประวัติศาสตร์ไทย การทำความเข้าใจในความต่างในอัตลักษณ์ แต่มีลักษณะความเป็นไทยร่วมกัน

4) ส่งเสริม ปลูกฝังเด็กและเยาวชน ให้เข้าใจและเห็นคุณค่าในการพัฒนาตนให้มีคุณลักษณะตามตัวแบบด้วยความสำคัญ ยกย่องเชิดชูบุคคลต้นแบบให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในสังคมไทย

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมไทยในแต่ละคุณลักษณะโดยละเอียด

2) ควรมีการศึกษาวิจัยนโยบายการขับเคลื่อนเครือข่ายผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ

3) ควรมีการศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 อย่างเป็นรูปธรรม

4) ควรมีการศึกษาผู้นำต้นแบบในแต่ละบริบทด้วยวิธีการศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case Study) โดยละเอียด

References

- Angela On. (2010). *Female Management and Leadership in Romania* (Doctoral Dissertation). Faculty of Economic Sciences and Business Administration: University of CLUJ-NAPOCA.
- Apisada Srikrueadong. (2014). *The Buddhist Approach to Development of Desirable Leadership of Women Administrators in State Universities* (Doctoral Dissertation). Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Christopher S. Queen. (1996). "Introduction: The Shapes and Sources of Engaged Buddhism" *Engaged Buddhism: Buddhist Liberation Movements in Asia*. Edited by Christopher S. Queen and Sallie B. King. Albany: State University of New York Press.
- Dusek, B.J. (1987). *Adolescent Development and Behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hal.
- Kornpat Charukamnardkanok. (2011). *Human Resource Management in Philanthropic Organizations for Children and Women Social Welfare* (Doctoral Dissertation). Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Nikanchala Lonlua. (2011). *A Structural Equation Model of Visionary Leadership for Basic School Administrators* (Doctoral Dissertation). Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Office of the Education Council. (2009). *Educational Reform in The Second Decade (2009-2018)*. 2nd Edition. Bangkok: Office of the Education Council.
- Panapong Ngammak. (2013, September-December). The Effects of the Modeling and Social Reinforcement Program for Enhancing Public Mind of Prathomsuksa 5 Students at Baan Salang Phan School in Surin Province. *Journal of MCU Social Science*. 2(3), 164.
- Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto). (2012, September-December). How to Live happily. *Journal of MCU Social Science*, 1(3), 11-13.
- Ralph M. Stogdill. (1974). *Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research*. New York: Free Press.
- Rungroj Siriphan. (2014). *Leadership Development Model Based on Buddhism* (Doctoral Dissertation). Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.

- Saksinee Emasiri. (2014). *Leadership for the Future: Morality Integrity and Internal Change*. Nakornpsathom: Leadership for the Future Project Mahidol University Contemplative Education Center.
- Schwalb, Pamela G. (2011). *Sustainability Leader Competencies: A Grounded Theory Study* (Doctoral Dissertations). Student Scholarship: Agricultural Leadership, Education& Communication Department.
- Suebwong Kalawong. (2011). *Strategic leadership Competency Model for Mayor of the Tambon Administrative Organization* (Doctoral Dissertation). Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Suthasinee Manyat. (2011). *A Structural Equation Model of Factors Affecting Ethical Leadership of School Administration Under the Department of Local Administration* (Doctoral Dissertation). Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Virachai Ananthean. (2013). *THE Strategy of the Ethical Development for Thai Juveniles* (Doctoral Dissertation). Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.